

INTERPRETACIJA KOT PODLAGA LITERARNE KOMUNIKACIJE

Literatura kot medij prinaša informacije o svetu posredno, naslovnik mora dešifrirati različne pomenske ravni besedila, če hoče odkriti razmerja med njimi; ta namreč omogočajo razumevanje celovitega smisla dela. Zato je interpretacija temelj kulturnega funkcioniranja literature. Jezikovni medij v obdobju razvoja množičnih občil vse bolj omejujejo drugi mediji. V primerjavi z literaturo so konkurenčni, privlačni so predvsem zaradi svoje navidezne preprostosti, čeprav njihovo razumevanje pogosto ni omejeno le na eno pomensko raven.

Interpretacijski postopek bi moral upoštevati zunanjo in notranjo razčlemba besedila s stališča določenega filozofskega in metodološkega pogleda na svet, razbiranje notranjega pomena dela in njegovega strukturalnega nosilca, kontekstno razbiranje tega pomena za to, da bi končno razumeli smisel celote in vrednost dela v okviru aktualnih in predhodnih literarnih stvaritev. Veščina interpretacije je razumevanje in spoštovanje posebnosti umetniškega sporočila, kar presega meje literarnega dela.

interpretacija, literarna komunikacija, komunikacijski model, recepcija, razčlemba besedila

Literature as a medium brings information about the world indirectly, the recipient must decode the different semantic levels of the text in order to uncover the relations between them, for this makes possible understanding of the whole sense of the text. Thus interpretation is the foundation of the cultural function of literature. At a time of development of mass means of communication, other media increasingly restrict the medium of language. These are in competition with literature, attractive above all because of their apparent simplicity, although often their understanding is not restricted to one level of meaning.

The interpretation procedure should include both external and internal dissection of the text from a specific philosophical and methodological standpoint, grasping the internal meaning of the work and its structural bearer, contextually deciphering that meaning in order to appreciate the sense of the whole and the value of the work within the context of current and previous literary creation. The skill of interpreting involves understanding and respecting the particularity of the artistic message that goes beyond the boundaries of the literary work.

interpretation, literary communication, communicative model, reception, dissection of the text

Odkar je literatura izstopila iz območja neposrednega stika med avtorjem in bralcem, se je uveljavil model zožene literarne komunikacije, interakcija med njenima udeležencema namreč poteka prek besedila, ki je razmnoženo in razpršeno (Kloskowska 1983: 268–294). Interakcija torej nastopi z zakasnitvijo tudi v primeru sočasne ustvarjalnosti, ko se avtor in bralec srečata v istem časovnem intervalu.

Na literarnem večeru, ko pošiljatelj igra vlogo avtorja (in obenem to tudi je), naslovnik pa bralca, je njuno srečanje virtualno ali navidežno. Pošiljatelj in naslovnik sta v besedilu navzoča virtualno, ker besedilo s sredstvi dekodiranja oblikuje podobo modelnega avtorja in modelnega bralca (prim. McLuhan 1975: 307). Empirični avtor in empirični bralec se po svoji miselnosti v večji ali manjši meri približujeta virtualnemu modelu. Pošiljatelj, ki se ravna po svojem poznavanju kanona in kulturni izkušnji, znanju, stopnji udeležnosti v kulturi, življenjski izkušnji, občutljivosti, veljavnih vrednostnih sistemih, svetovnem nazoru ipd. in s tem upošteva tudi celoten sestav naslovnikovih pričakovanj, lahko svojo izpoved naslovi na konkretni krog bralcev in jim – skladno z lastnim načinom razumevanja sveta – posreduje določeno sporočilo. Besedilo je skonstruirano tako, da avtor omogoča bralcu ugledati v svetu in v drugem bralcu to, česar drugi ne vidijo (prim. Eco 1994). Čeprav je besedilo dano bralcu v linearni jezikovni urejenosti, je to vendarle simbolični prostor, ki ga zaradi večpomenskosti ni mogoče razbrati le iz enega zornega kota, zato je naslovnik postavljen pred nujnost izbiranja. Literatura namreč odkriva neizrazljivo in to približuje v podobah, likih in dogodkih; zato uporablja drugačna orodja za spoznavanje sveta kot znanost, predvsem pa prikazuje človekovo domovanje v svetu, njegov način razumevanja in samorazumevanja. Predstavlja torej interpretacijo resničnosti.

Literatura kot interpretacija in odkrivanje sveta ustvarja v jeziku alternativno resničnost. Simultanost dražljajev je skrčena na določeno izbrano gledišče, kar omogoča prikaz zapaženih anomalij v pozitivnem in negativnem pomenu. V pozitivnem zato, ker odstopanje od norme omogoča razumeti in odkriti določeno skrivnost, neznani in neizraženi del življenja, občutljivosti in sveta; tako presega sprejete norme njegovega razbiranja. V negativnem pa zato, ker lahko predstavlja ukrivljeno zrcalo idej, razgalja laži in poze. Literatura se razen v didaktičnih in tendencioznih različicah izogiba sodbam. Njena moč je v večpomenskosti, ki zagotavlja odprtost in sodelovanje z bralcem. V veliki meri obstaja zaradi potencialne in realne interaktivnosti.

Interakcija izvira iz načina funkcioniranja literarnega dela v reduciranem komunikacijskem modelu in razumevanja dogovorjenosti znakov, iz katerih je tekst zgrajen na različnih ravneh tvorjenja izjave: na jezikovno-pomenski ravni in ravni predstavljenega sveta, obstoječega v pomenskih jezikovnih strukturah. Literarno delo torej ustvarja mrežo med seboj raznorodno povezanih jezikovnih sestavin in z njimi evociranih stvari, ljudi, pojavov, vrednot, načinov občutenja in spoznavanja (percepcije) sveta. O njegovi recepciji odločajo konotirane vsebine, ki niso izpovedane neposredno. Literarna konceptualizacija sveta je visoko metaforična celo v primeru, ko v njej ne prevladujejo metafore v funkciji stilističnega tropa. Zato je za optimalno razumevanje potrebna umetnost interpretacije. Veščina interpretacije besedila je odvisna od obsega jezikovnih kompetenc, obsega enciklopedičnega, literarnovednega in literarnega znanja, literarne in intelektualne izkušnje, življenjske izkušnje in ustrezno delujočega miselnega mehanizma, ki odgovarja za kopičenje in

tvorjenje pobud, pa tudi informacij. Interpretacija je bila pogosto pojmovana kot umetnost,¹ ker od sprejemnika zahteva voljo do razumevanja, izhajajočo iz občutljivosti za tovrstno sporazumevanje in empatijo. Umetnost interpretacije se opira na znanost, ki skuša z različnimi metodološkimi pristopi predstaviti bogastvo pomenov, vrednot in načinov dojemanja. Zaradi fenomenološke estetske koncepcije R. Ingardna, predvsem pa po zaslugi t. i. funkcionalnih pristopov (formalizem, strukturalizem, semiotika), katerih analitični sistem tvorijo metodologije s trajnimi filozofskimi temelji, ki stremijo k zajetju celote, kot npr. hermenevtika, je bila zavest o naravi interpretacije literarnega dela v 20. stoletju dovolj močno povezana s semantično-stilistično analizo. Po drugi strani pa so holistične metode osvetlile obstoj fragmenta (subjekta, pojava, besedila) med drugimi fragmenti, kar pomeni določeno opozorilo pred prenatrjenim oblikovanjem celote, ki bi lahko potvorila fragment, kar pa je zasluga postmoderne miselnosti.

Vsaka posamezna metodologija razširja perspektivo razumevanja literarnega dela, ne le njegove umetniške strukture, temveč modela doživljanja, zaznavanja in spoznavanja sebe in sveta. Od tega, kako je delo napisano, kako je jezikovno zasnovano, je odvisno, kaj sporoča naslovniku, kajti v literaturi (in umetnosti) »kako« pomeni tudi »kaj«. Viktor Šklovski in Boris Eichenbaum svojih interpretacijskih esejev nista po naključju nasloвила *Kako je narejen »Don Kihot«* in *Kako je narejen Gogljev »Plašč«*. Vendar ne zadošča odgovor na vprašanje »kako«, če ni upoštevan širši kontekst, ki prikazuje, kaj ta »kako« pomeni, in ne le, kakšen vtis zbuja. Zato strukturalizem ni mogel zagotoviti popolnega razumevanja in doživljanja literature, ker ni upošteval tega, kar je neizrekljivo, kar je le sluteno (prim. Foucault 1996).

Literarno delo je zmeraj intencionalna tvorba, je bit, ki jo je Roman Ingarden opredelil kot izdelek umetniške stvaritve, ki v trenutku nastanka postane neodvisen od svojega ustvarjalca. Vsebuje lastnosti realne in obenem idealni biti, sam pa ni ne eno ne drugo (prim. Ingarden 1931). Predstavlja v tekst vpisano ekspresijo. Zato mora biti pristop k temu, kar sporoča, nekoliko drugačen, kot le preprosto razbiranje znamenj, kar je sicer uvodni postopek v procesu interpretacije. Zato, da bi literatura lahko človeka bogatila z novimi doživetji, z razumevanjem drugega, dojemanjem drugega kot subjekta, z občutljivostjo, je nujna tudi večšina njene interpretacije. Kot vsake veščine, se je tudi te mogoče naučiti v procesu dozorevanja za udeležbo v kulturi. Pri doseganju tega cilja je najpomembnejše tako stališče, ki omogoča sporazumevanje z vsebinami dela, kar posredno pomeni sporazumevanje z drugim človekom in svetom, kajti ko literatura opisuje človekov mikrokozmos, vpisuje človeka v svet in kozmos.

Različice neposredne ekspresije, piše Paul Ricœur, imajo poseben pomen, ker se nanašajo neposredno na izkušnje druge duhovne zavesti, katere izraz so. Drugi, manj neposredni izviri, kot so zapisani znaki, dokumenti in pomniki, nimajo nič

¹ Prim. mdr. *Sztuka interpretacji* 1 in 2, izbral, ur. H. Markiewicz, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1971, 1973.

manjšega pomena, čeprav sporočajo izkušnje druge zavesti posredno. Nujnost interpretacije teh znakov izhaja prav iz posredne narave, v kakršno znaki prenašajo take izkušnje. Vendar pa ne bi bilo problema interpretacije [...], če ti posredni viri ne bi tvorili posrednega izraza tujega duševnega življenja, ki je homogen v odnosu do neposrednih izraznih oblik tega življenja. Ta nepretrganost, ki nastaja med neposrednimi in posrednimi znaki, pojasnjuje, zakaj *empatija* kot poglobitev v tuje duševno življenje predstavlja skupno načelo vseh vrst razumevanja, tako neposrednih kot tudi posrednih (Ricoeur 1989: 158–159).

Hermenevtično stališče *empatije*, negacija jezikovnega sistem v korist »govorjenja« pri Dawidsonu (prim. Dawidson 1984, Kmita 1995: 291–299), enem izmed predstavnikov postmodernega pragmatizma, individualni okvir pristopa² kot srečanje zavesti z resničnostjo, vse to v razumevanju kognitivistov vodi k poudarjanju individualnega značaja jezikovnega besedila, kot mu ga daje izjavljajoča oseba. Besedilo namreč ne posreduje le informacij o predmetu, temveč tudi o subjektu izjave. Literarno delo kot specifično jezikovno besedilo, usmerjeno v izražanje neizrekljivega, zahteva od sprejemnika posebno občutljivost za besedilne znake: pripravljenost za empatijo, ki pa mora biti podprta z vedenjem o kulturi, kraju, človeku, jeziku in njegovi funkciji, književnosti. Nepopolnost jezikovnega izraza kot sredstva sporazumevanja, njegova alogičnost skupaj s slovničnimi pravili predstavlja moč literature. Ta obstaja v jeziku, ki temelji na splošnih poimenovanjih predstavnosti, prikazuje in opisuje pa posameznike in posamezne pojave. Zato literatura ne posreduje celovite, sistemske vednosti, temveč celo pahljačo znanih in neznanih dejstev s stališča človekovih danosti, preverjenih in potencialnih vedenjskih, miselnih in čustvenih vzorcev in čutnih zaznav. Literatura kot zakladnica človeškega kulturnega in duhovnega spomina sporoča najcelovitejša znanja o človeku, zaradi jezikovno spremenljive strukture pa zahteva sodelovanje bralca. Bralec v svojem domišljijem svetu z nizom interpretacijskih postopkov uresničuje njeno konkretizacijo v skladu z lastnimi duhovnimi in čutnimi izkušnjami.

Avtorjeva intenca v delu ni nujno izraženo neposredno. Navadno jo je mogoče razbrati iz rekonstrukcije temeljne koncepcije literature, človeka in sveta. Besedilo, ki je izraz ustvarjalne osebnosti, pa je hkrati območje igre z bralcem. Avtor se lahko umesti znotraj ali zunaj predstavljenega sveta, odvisno od njegove koncepcije, kako je zasnovan izpovedni subjekt in kako je opredeljen njegov položaj v razmerju do sveta. Torej avtor s samo kompozicijo besedila in z jezikovnimi konstrukcijami oblikuje tudi modelnega bralca. Bralec se pogosto pusti nezavedno voditi in s tem uresničuje avtorsko strategijo, o čemer je obširno pisal Umberto Eco v celovitem prikazu mehanizma notranjih povezav na ravni akcije in fabule (prim. Eco 1994).

Isti pojav je nekoliko drugače že prej opisal Roman Ingarden kot pojav konkretizacije, ki sploh omogoči obstoj literarnega dela, pozneje pa je to razvijal Paul Ricoeur (1989: 161):

---

² Prim. *Cognition and Categorization*, ur. E. Rosch, B. B. Lloyd, Hillsdale: Lawrence Erlbaum 1978.

Besedilo je nemo. Med besedilom in bralcem nastaja asimetrično razmerje, v katerem en sam partner govori za dva [...]. Samo razumevanje tega pa je nekaj več kot ponoviti govorno dejanje, kajti ko izhajamo iz besedila, v katerem je bil dogodek prvotno objektiviziran, in ga rekonstruiramo v podobnem pomenu, ustvarimo nov dogodek. Z drugimi besedami, uganiti moramo pomena besedila, saj nam avtorjeva intenca ni dostopna.

Avtorjeva intenca je razpoznavna v tolikšni meri, kolikor to dopušča avtor. On je tisti, ki v besedilo vpiše svojo interpretacijsko hipotezo s pomočjo takih znakov, kot so: naslov, podnaslov, znamenja besedilne razmejitev, ključne besede in drugi usmerjevalni znaki (prim. Eco 1994: 125–148). Besedilo poleg zavestnih avtorjevih dispozicij odseva njegovo osebnost, občutljivost, vrednostni sistem ipd., torej tudi nezavedno, razpoznavno tako v fabulativnih kot tudi jezikovnih konstrukcijah, predstavljeni svet je namreč konstrukcija, je človekova stvaritev, tvorba njegove individualne identitete, ki je zmeraj rezultat interakcije s skupnostjo. Ricœur ima seveda prav, ko pravi, da »nam je avtorjeva intenca popolnoma nedostopna«, čeprav ta trditev zahteva manjši popravek. Avtorjeva intenca nam v celoti res ni dostopna, a z vsako novo interpretacijo smo ji vse bližje.

Literarno besedilo torej obstaja v pripravljenosti za realizacijo v stiku z bralcem, ki ga interpretira. Ko naslovnik, »izhajajoč iz besedila«, izvede interpretacijski postopek, »ustvarja nov dogodek«; njegovo razbiranje besedila poteka linearno. Izbere lahko en vidik dela, ali tistega, ki se ponuja kot tema, ali tistega, ki mu je posebej blizu, ali pa tistega, ki mu je razumljiv. Ko v stiku z besedilom aktualizira izbrani vidik literarnega dela, aktivira lastno enciklopedijo znanja.³ Bralčevo enciklopedijo znanja sestavlja njegovo umsko in čutno izkustvo. Umsko izkustvo sestavljajo: izobrazba, usvojeni sistem vrednot, svetovni nazor, vera ipd. Čutno izkustvo opredeljuje poznavanje odzivov na dražljaje, t. i. čutna zavest. Vsak bralec ne razbere vseh vidikov literarnega dela. Tudi interpretacija literarnega raziskovalca ni popolna, čeprav se trudi upoštevati več vidikov dela.

Literarnovedna interpretacija z argumentacijo in dokumentacijo utemeljuje analizo strukture besedila, ki je temelj za razumevanje dela. Literarni raziskovalec z opisom posameznih elementov besedila in razmerij med njimi oblikuje smisel celote. Čeprav se v svojem opisu izogiba naključnim odločitvam, pa opazovalna perspektiva besedila in njegove pomenske strukture, ki je nosilec smisla celote, predstavlja njegov miselni koncept (npr. ko se odloča za metodologijo ali interpretacijske kontekste), kajti kot vsak bralec se ravna po lastnem umskem in čutnem izkustvu. Kot raziskovalec se izogiblje le čustvenim vezem s predstavljen literarno resničnostjo, kot bralec pa si dovoljuje zabavo z identifikacijo, igro ali bralsko distanco. V procesu razbiranja smisla bo iz svoje perspektive dojemanja sveta izbiral pomensko-stilistične sestavine, ki so bistvene za umetniško celoto. Pri tem

³To je parafraza izraza U. Eca »semantična enciklopedija« iz njegove knjige *Lektor in fabula* (1994: 125).

ne eliminira večpomenskosti, temveč jo odkriva in jo skuša po znamenjih, ki jih opaža v besedilu, urejevati. Interpretacija je namreč poskus linearnega urejanja.

Vsaj že od nastanka Ingardnove koncepcije literarne umetnine je znano, da literatura potrebuje sprejemnika, ki v procesu konkretizacije (prim. Ingarden 1931) z interpretacijo soustvarja delo. Proces konkretizacije kaže na različne bralske možnosti, predvsem pa dokazuje, da je dokončna interpretacija dela nemogoča, kar je med drugim poudarjal tudi Richard Rorty, ki je predstavnik pragmatične smeri postmoderne misli (prim. Rorty 1996). To ne pomeni, da bi se morali odpovedati prizadevanjem po interpretaciji, Rorty ni imel v mislih tega, ko je pisal o dajanju smisla delu, ne pa razbiranju. Proces branja besedila, v katerem se ni mogoče izogniti interpretaciji, namreč temelji na protislovju. Namen branja je razumeti smisel besedila skupaj z avtorjevo intenco (česar v celoti ni mogoče uresničiti) in ga umestiti v lastni miselni sistem (torej mu dati smisel). Iz tega sledi, da je namen interpretacije približati se razumevanju smisla literarnega dela, to pa je hkrati poskus samorazumevanja. Gre torej za komunikacijski proces ali pogovor, kot bi temu rekel Gadamer, pri čemer je bilo besedilo deležno obogatitve, služilo je obogatitvi naslovnika, samo pa je ostalo nemo. Proces bogatitve besedila poteka zunaj njega samega, v komentarjih, recenzijah in individualnih interpretacijah. Zato je možna in realna množica interpretacij, ne da bi to kakorkoli omalovaževalo prvinski smisel dela. Torej bi težko oporekali Umberto Ecu glede trojne intence in intencionalnosti literarnega dela *intentio auctoris*, *intentio operis* in *intentio lectoris* (prim. Eco 1996: 45–65), pri čemer bi bilo treba *intentio operis* razumeti dinamično, kot obstoječe v permanentnem procesu nastajanja, kot dokaz, da so neprekinjene interpretacije nujne. Kljub Ecovi trditvi *intentio operis* ne obstaja, ampak je v stanju potencialne pojavitve, čeprav je zmeraj mogoč odgovor na vprašanje, o čem govori delo. To izvira iz ontološkega statusa literarnega dela, kot ga je opredelil Ingarden, poznejši raziskovalci pa so prišli do tega iz različnih svetovnonazorskih in metodoloških izhodišč. Eco (1996: 77, 86) je kot semiotik zapisal:

[B]esedilo predpostavlja sodelovanje bralca kot lastni pogoj za aktualizacijo. Ali še bolje rečeno, *besedilo je izdelek, katerega interpretacijska namembnost mora predstavljati del njegovega lastnega tvorbenega mehanizma* [...] Besedilo [...] ni nič drugega kot strategija, ki opredeljuje univerzum svojih interpretacij, tudi če so neutemeljene, jih je mogoče utemeljevati.

Torej ne obstaja en sam interpretacijski »ključ« niti ena sama interpretacija, a zaradi interpretacij ima neizrazljivo v literaturi možnost, da pride v zavest, razširi območje duhovnega, zaznavnega, čustvenega izkustva, torej znanja in občutljivosti naslovnikov, ki smo mi vsi.

Tako kot ni interpretacije brez izhodiščnih opredelitev, tako ne more obstajati delo brez avtorjeve intence. Intencionalnost literarnega dela, torej ontološka lastnost naredi iz interpretacije njegov tvorbeni mehanizem, ki ustvarja potrebo po neprestanem iskanju smisla. O intencionalnosti je nastala bogata filozofska in literarno-teoretska literatura (prim. Szajnert 2000: 7–42). Intencionalnost je pomemben pojav

med drugim v estetiki in fenomenološki in hermenevtični filozofiji, pa tudi v procesu razumevanja drugega.

Ricœur je Husserlov pojem intencionalnosti, razumljene kot intenca, ki je usmerjena na nekaj, sicer res poistovetil z najširšim pojmom pomenjenja, ni pa bila podvržena kritični obravnavi Ingardnova intencionalnost literarne biti. Ricœur je ontološki kvalifikator pojma izpopolnil z epistemološko funkcijo, pri čemer je poudarjal vlogo interpretacije v spoznavanju in avtorefleksiji. Francoski filozof jo je postavil v odvisnost ne le od spoznavajočega subjekta. Tudi predmet spoznavanja vpliva na subjekt, zaradi česar razumevanje vodi v samozavedanje, s čimer se upira Husserlovemu izolacionizmu, izraženemu v koncepciji egologije (prim. Rosner 1989: 5–60). Kot ugotavlja jezikoslovec, kognitivist Jerzy Bartmiński, pojem in proces interpretacije »ohranjata ravnotežje med epistemološkim objektivizmom (svet obstaja in je realno spoznaven) in subjektivizmom (človek zaznava svet na poseben način), s tem je poudarjena aktivnost človekovega spoznavanja in jezika v odnosu do sveta.« (Bartmiński 1990: 91.) Ne gre se čuditi določenemu ujemanju v stališčih hermenevtične filozofije (tudi Gadamerjeve) in kognitivistov. Povezuje jih skupna miselna usmeritev, izvirajoča iz dvoma o učinkovitosti spoznanja.

Osrednje mesto avtorefleksije v filozofiji človeka Paula Ricœura, torej avtorefleksije, ki jo je mogoče doseči le posredno prek dojetanja znakov, umetniških del in kulture (Ricœur: *Reply to Levis Mudge*, navedeno po Rosner 1989: 10), pojasnjuje tudi temeljni namen obstoja literature in fenomen njene trdoživosti, ki ga v našem času najeda vizualna kultura. Branje literarne umetnine namreč predstavlja proces samospoznavanja in iskanja sebe v fiktivnem literarnem svetu in v svetu, ki nam je najbližje, v besedilu, pisanem in branem ter v besedilu življenja. Spoznanje in intencionalnost sta vpisana v duševno življenje, ki ga je mogoče prepoznati med drugim v intencionalnih predmetih, kakršni so literarna dela. Zato je Ricœur (1996: 159) videl enega od ciljev interpretacije v razumevanju besedila, s tem pa tudi v razumevanju lastnega in tujega življenja. Tudi to je bil razlog, da je istovetil pojem pomena in intencionalnosti. Zapisal je:

Razumevanje intence govorečega in razumevanje pomena njegove izjave je krožni proces. Razumevanje pojasnjevanja kot avtonomnega procesa izvira iz pozunanjenja dogodka v pomenu. Pozunanjenje se v celoti uresničuje zaradi pisave in literarnih generativnih kodov.

Toda da bi interpretacijski proces služil komunikaciji in samospoznavanju, je treba izhajati s stališča, da »se interpretacija [...] ne nanaša na dialektiko, ki se vzpostavlja med razlago in razumevanjem, [...] da je poseben primer razumevanja. Interpretacija je razumevanje zapisanih ekspresij življenja. [...] Definiramo jo z vrsto procesa: je dinamičen in interpretira proces branja.« (Ricœur 1996: 159, 160.) Potemtakem zahteva trifazni postopek: 1) analizo strukture oziroma opisa posameznih sestavin (v manjši ali večji meri opredeljenih) in odnosov med njimi, zaradi česar lahko določimo notranji pomen dela in njegovega strukturalno-jezikovnega

nosilca – pomensko-stilistično dominantno; 2) ustrezno interpretacijo, torej razumevanje pomenov z iskanjem smisla v za to prikladnih kontekstih, katerih označitev povezuje navidezno objektivnost analize z lastno miselno perspektivo interpreta; 3) osvetlitev potencialnega razumevanja dela z veljavnimi sistemi literarnih in kulturnih vrednot, zato da bi spoznali bodisi njegovo izjemnost bodisi povprečnost. Torej interpret sooča svojo notranjo podobo dela, ki izhaja iz njegovega razumevanja, z veljavnimi normami in njihovimi spoznavnimi in zaznavnimi omejitvami.

Prevedel: Niko Jež

Literatura

- BARTMIŃSKI, J., 1990: Perspektywa, punkt widzenia, językowy obraz świata. *Językowy obraz świata*. Ur. J. Bartmiński. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Cognition and Categorization*, 1978. Ur. E. Rosch, B. B. Lloyd. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- DAWIDSON, D., 1984: *Inquires into Truth and Interpretation*. New York: Oxford University Press.
- ECO, U., 1994: *Lektor in fabula*. Prev. P. Salwa. Warszawa: PIW.
- ECO, U., 1996: Nadinterpretowanie tekstów. *Interpretacja i nadinterpretacja*. Ur. S. Collini. Prev. T. Bieroń. Kraków: Znak.
- FOUCAULT, M., 1996: *To nie jest fajka*. Prev. T. Komendant. Ilustracje R. Magritte. Gdańsk: słowo/obraz terytoria.
- INGARDEN, R., 1931: *Das literarische Kunstwerk*. Halle/Saale (polj. izdaja: R. Ingarden, *O dziele literackim*, Warszawa: PWN 1960).
- KŁOSKOWSKA, A., 1983: *Socjologia kultury*. Wyd. 2. Warszawa: PWN.
- KMITA, J., 1995: *Jak słowa łączą się ze światem*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe IF UAM.
- McLUHAN, M., 1975: *Wybór pism*. Izbor J. Fuksiewicz. Prev. K. Jakubowicz. Uvod K. T. Toeplitz. Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe.
- RICŒUR, P., 1989: Wyjaśnianie i rozumienie. *Język, tekst, interpretacja*. Izbor in uvod K. Rosner. Prev. P. Graff, K. Rosner. Warszawa: PIW.
- RORTY, R., 1996: *Przygodność, ironia i solidarność*. Prev. W. J. Popowski. Warszawa: SPACJA.
- ROSNER, K., 1989: *Paul Ricœur – filozoficzne źródła jego hermeneutyki*. V: P. Ricœur: *Język, tekst, interpretacja*. Izbor in uvod K. Rosner. Prev. P. Graff, K. Rosner. Warszawa: PIW. 5–60.
- SZAJNERT, D., 2000: Intencja i interpretacja. *Pamiętnik Literacki* 1. 7–42.
- Sztuka interpretacji* 1, 2, 1971, 1973. Izbrał, ur. H. Markiewicz. Wrocław: Zakład Narodowy im Ossolińskich.